

REGIBOKEN

-VAD GÖR EN FILMREGISSÖR?

**"I'M CURIOUS.
PERIOD."**

Agnes Varda

© 2023 Sveriges Filmregissörer
Omslag och form: Jan Arndorff

Tryckt hos Majornas Grafiska, Göteborg, 2023
ISBN 978-91-527-5873-1

Denna bok är tryckt på FSC-certifierat papper.

Vad gör en filmregissör?

Vår bild av omvärlden skapas och reproduceras genom rörliga bilder – spelfilmer, dokumentärer och tv-serier. Historier av alla slag får oss att skratta, gör världen mer fattbar och får oss att reflektera, ställa frågor och kanske bättre förstå en komplex samtid eller se våra egna liv i ett nytt ljus.

Och bakom varje sådant filmiskt verk finns en regissör.

En regissör är både konstnär och arbetsledare och ett visuellt verk är så gott som alltid resultatet av ett teamwork. Men utan en kompetent regissör får inte bilderna liv, och helheten riskerar att bli färgad av medelvägens anpassning.. Det krävs skörhet och styrka, mod, viss galenskap, oändligt tålamod och i de allra flesta fall, starka samarbeten för att få den första visionen, idén att bli till en färdig film.

Med denna text vill vi ge ett så allsidigt svar som möjligt på frågan om vad en regissör gör och samtidigt ge argument till att tillsammans genom Scen & Film stärka våra arbetsvillkor. Vi vill också bidra till en större kunskap om och förståelse för det arbete vi utför, för blivande regissörer, filmarbetare, finansierare, sponsorer och beslutsfattare. Vår kunskap tas ofta för given, men den ligger till grund för att svenska film- och tv-produktioner ska hålla en hög konstnärlig standard och även i fortsättningen nå internationellt erkännande.

Sveriges Filmregissörer
januari, 2023

Stort tack till vår systerorganisation, Danske Filminstruktører, The Association of Danish Film Directors, som lanserade en broschyr med arbetsuppgifter för filmregissörer. Den har legat till grund för vår utvecklade text som också är anpassad för att spegla svenska förhållanden och svenska regissörers arbetssituation. Vi vill också tacka alla regissörer (ni vet vilka ni är!) för att ni tog er tiden att läsa, kommentera och komma med förslag till texten. Tack även till Jannike Åhlund som hjälpte oss med texten.

**"WE ARE THE
STORYTELLING
ANIMAL."**

Salman Rushdie

SPELFILM

Innehåll

Inledning	7
Initiering av projekt och tidig utveckling	8
Vidareutveckling och finansiering	11
Förproduktion	14
Inspelning	17
Postproduktion	19
Lansering	24
Kortfilm	26
Långfilm	26
Serier – konceptuerande regissör och avsnittsregissör	27

INLEDNING

Fiktionsregissören utvecklar och gör långfilm, kortfilm och serier. Fiktion är ett vitt begrepp, från art house till seriefabrik, och spannet är stort mellan ofinansierad kortfilm och kommersiella mångmiljonproduktioner för biograf, tv-kanaler och streamingtjänster. Regissören kan vara en besjälad auteur som följer sin egen väg eller en avsnittsregissör som i större utsträckning är en kugge i filmindustrins maskineri.

Men oavsett vilken typ av produktion det handlar om är regissörens kanske främsta uppgift att engagera sina medarbetare, att vara lyhörd inför deras idéer, tankar och åsikter – och samtidigt hålla fast i sin egen ursprungliga vision.

INITIERING AV PROJEKT OCH TIDIG UTVECKLING

Projekt kan initieras från olika håll – från en producent, en manusförfattare eller en regissör. Om ett projekt initieras av en regissör är det oftast regissören som också hanterar projektets tidiga fas i processen, utvecklar och fördjupar idén. Denna fas kan vara tålamodsprövande, då den kan dra ut över månader, ibland år och inte alltid är finansierad.

I denna tidiga utvecklingsfas arbetar regissören enskilt eller tillsammans med manusförfattare och/eller producent med att skapa den kärna som genom hela produktionen utgör projektets grundläggande idé och identitet. Regissören fokuserar på övergripande koncept vad gäller stil, metod och innehåll – regivisionen. Tillsammans med manus, budget och producentens vision, ligger regivisionen sen till grund för att söka finansiering. Men regivisionen fortsätter också att utvecklas ända fram tills produktionen är färdig.

Under idéstadiet och den tidiga utvecklingen gör regissören följande:

- Skapar och formulerar idén till projektet för att det ska kunna utvecklas och finansieras.
- Väljer producent för projektet.
- Väljer manusförfattare för projektet (ibland är regissören även manusförfattare).
- Genomför, ensam eller tillsammans med producent och/eller manusförfattare, eventuell research.
- Undersöker vilka immateriella rättigheter som eventuellt behöver säkras för projektets genomförande.

- Skapar och sätter ihop pitchmaterial/vision.
- Ansöker, ensam eller tillsammans med producent och/eller manusförfattare, om finansiering av projektets utveckling.
- Driver utvecklings- och manusprocessen, antingen som huvudförfattare, medförfattare eller manusutvecklare, eventuellt tillsammans med producent. pitchar/presenterar projektet i olika forum.

**"I DON'T WANT
TO TELL YOU
HOW TO DO
YOUR JOB.
BUT SOMEBODY
HAS TO."**

David Fincher

VIDARE UTVECKLING OCH FINANSIERING

Under denna fas ansvarar regissören för den konstnärliga och dramaturgiska utvecklingen av projektet. I samarbete med producenten konceptualiserar regissören projektet på ett sätt som gör att den konstnärliga visionen möter produktionens ekonomiska ramar. Förutom arbete med manuset till färdig inspelningsversion leder regissören också tidig visuell och audiell utveckling, liksom även den tidiga castingprocessen. Regissören deltar dessutom i utvecklingen av produktionens lansering genom att definiera vilken publik och målgrupp man strävar efter att det färdiga verket ska nå.

Beroende på produktionens art kan utvecklingsarbetet ske i större eller mindre samarbete med filmens övriga kreativa medarbetare: fotograf, scenograf, kostymör, maskör med flera.

I arbetet med utveckling och finansiering gör regissören följande:

- Utvecklar och artikulerar projektets övergripande vision.
- Driver utvecklingen av manus, antingen som huvudförfattare, medförfattare eller manusutvecklare, i samarbete med eventuell producent.
- Läser/skriver manus, ställer frågor, ger/tar emot respons och införlivar denna i omskrivningar tills manuset är i färdig inspelningsversion.
- Fortsätter research genom att skaffa kunskap och fakta kring berättelsens tid, plats, situationer och period genom källor som böcker/artiklar, intervjuer och annat visuellt och auditivt material.

- Utvecklar pitchmaterial och/eller annat ansökningsmaterial för användning i finansieringen eller vid exempelvis pitchforum eller utvecklingsprogram.
- Skapar, eventuellt tillsammans med manusförfattare, karaktärsbeskrivningar att användas under castingprocessen och i arbetet med skådespelare. Här beskrivs och kommuniceras grundkaraktärsdrag, motiv och vilja och hur dessa relaterar till berättelsens kärna.
- Träffar och utser, i samråd med producenten, projektets övriga A-funktioner, såsom rollsättare, fotograf, scenograf/produktionsdesigner, maskdesigner, kostymdesigner, klippare, ljuddesigner och kompositör.
- I samarbete med övriga A-funktioner gör regissören följande.
 - Utvecklar ett koncept för platser, scenografi, kostym, mask, samt för redigering, ljud och musik.
 - Utför/beställer research och tekniska prover som tillför trovärdighet till iscensättningen.
 - Leder och ansvarar för framtagandet av teaser/mood/pilot-avsnitt i det fall detta behövs för finansieringsarbetet.
- Kommunicerar karaktärsbeskrivningar och vision till rollsättare, deltar i castingprocessen tillsammans med rollsättare och fattar beslut gällande casting, eventuellt i samråd med producent.
- Tar del av och utvärderar om produktionens budget och tidsram möter projektets vision.

- Klargör behovet av specialkompetens; exempelvis stunt, SFX, VFX, storyboard, intimitetskoordinator.
- Träffar eventuell fotograf, producent och VFX-handledare och planerar CGI-arbete.
- Deltar i idémöten med eventuell stillbildsfotograf, affischdesigner, lanserings- och marknadsansvarig, samt producent gällande filmens poster och stillbilder.
- Sammanställer och utvecklar vid behov en "projekt-bibel" som i ord och bild beskriver visionen och alla kreativa val som gjorts.

Utveckling och förproduktion separeras av produktionsbeslut, så kallad greenlight, men vilka steg som genomförs när under båda faserna varierar från projekt till projekt. En del arbetsuppgifter som här presenteras under utveckling kan alltså förekomma under förproduktion, och tvärtom.

FÖRPRODUKTION

I förproduktionen samlas alla konstnärliga och organisatoriska ledare, A-funktionerna, för att förbereda själva inspelningen. Beslut som fattats under utvecklingsfasen bedöms och testas, och manuset bryts ner i en produktions- och inspelningsplan. I centrum för detta arbete står regissören som förmedlar visionen och erfarenheterna från utvecklingsfasen och utforskar dessa vidare i samarbete med de olika A-funktionerna, för att därefter komma fram till en uppsättning beslut som gör projektet redo för inspelning.

Under förproduktionen gör regissören följande:

- Gör en regibearbetning av manus, det vill säga bearbetar manus för att hitta de bästa alternativen i gestaltningen av scenerier, samt anpassar dialog till varje enskild karaktär för att optimera dess funktion.
- Stämmer av med producent att förproduktionens tidsplan är realistisk.
- Kommunikerar konstnärliga intentioner och eventuell "projektbibel" till A-funktionerna.
- Granskar manuset med A-funktionerna, tar emot respons och kommunicerar den till manusförfattaren/skriver in i manuset.
- Väger kontinuerligt manusets intentioner och koncept mot budgeten i samarbete med producenten.
- Slutför eventuell återstående casting och väljer den slutliga casten.

- Identifierar och kommunicerar det eventuella behovet av research och träning, för en karaktärs färdigheter till skådespelare och produktionsledning.
- Genomför nödvändiga eller prioriterade repetitioner med skådespelarna.
- Genomför eventuell manuskriptläsning med skådespelarna.
- Förbereder och kommunicerar visionen till kompositör i ett inledande skede.
- Kommunicerar till producent vilken licenserad musik som kan tänkas användas i den slutgiltiga produktionen, så att förhandlingar rörande rättigheter kan ske så tidigt som möjligt.
- Genomför platsrek, det vill säga besöker alla inspelningsplatser med platschef, inspelningsledare, fotograf, scenograf/produktionsdesigner, ljud- och ljus-tekniker och fattar beslut kring platserna.
- Utvecklar storyboard/floorplans/shotlist i samarbete med fotograf.
- Går kontinuerligt igenom och justerar inspelnings-schemat med produktionsledare, FAD och andra inblandade.
- Kommunicerar kontinuerligt alla väsentliga förändringar till produktionsledning och A-funktioner.
- Reviderar kontinuerligt regiversionen av manus utifrån arbetet i förproduktionen och säkerställer samtidigt att den ursprungliga visionen bevaras.

**“IT ALWAYS
SEEMS
IMPOSSIBLE
UNTIL IT’S
DONE.”**

Nelson Mandela

INSPELNING

Under inspelningen är det regissörens uppgift att fatta alla de beslut som gemensamt skapar den starkast möjliga återgivningen av varje scen och av produktionens övergripande vision. Tidigare beslut kan nu ifrågasättas och regissören måste prioritera i skärningspunkten mellan manus, vision, produktionsplan och verklighet. I stor utsträckning är det regissörens uppgift att se till att tidsbegränsningar, teknik, sjukdom och förändringar i team, cast, inspelningsplats och väder, samt andra oförutsedda händelser, inte försämrar produktionens ambition och slutresultat.

Under inspelningen gör regissören följande:

- Förbereder och leder team och skådespelare under dagliga inspelningar, upprätthåller en god energi.
- Involverar, vid behov, manusförfattare och/eller klippare i överväganden om större förändringar av karaktärerna och/eller dramaturgin.
- Kommunikerar eventuella önskemål som kan leda till ökade kostnader till produktionsledningen.
- Fattar slutgiltiga beslut gällande cast, statister, platser, scenografi, ljus, ljud, utrustning, kostym, smink m m tillsammans med de olika A-funktionerna.
- Planerar och justerar löpande inspelningsplan och dagbesked i samarbete med FAD (First Assistant Director).
- Justerar löpande scenerier och dialog m m med skådespelare och fotograf.

- bedömer kontinuerligt de konstnärliga konsekvenserna av förändringar i manus/plats/cast/väder/budget.
- Kommunikerar betydande förändringar och konsekvenserna av dem till produktionen, teamet och skådespelarna.
- Tittar på dagstagningar.
- Kommunikerar med producent om vilka scener/dagar som kan lämpa sig för eventuellt pressbesök och deltar i pressbesök på inspelningsplats.
- Deltar i samtal kring stillbildsfotografens arbete.

POSTPRODUKTION

Postproduktionen omfattar klipp, ljuddesign och mix, muskläggning, digital ljussättning och VFX, och regissören är delaktig och tar konstnärliga beslut i alla dessa processer.

I klippningen ska produktionens vision och det inspelade materialet mötas i färdiga scener och sekvenser. Precis som manuset och de beslut som tagits under utveckling och förproduktion utmanades under inspelningen, utmanas nu det inspelade materialet i klippning, ljudläggning och digital ljussättning.

I postproduktionen gör regissören följande:

- Övervakar och/eller deltar som konstnärlig ledare i postproduktionens samtliga delar och alla de arbetsmoment som krävs för att färdigställa en slutlig versionen av produktionen.
- Planerar med producent och/eller postproducent arbetsgången för att ge utrymme åt alla postproduktionens delar.
- Ger förslag på ändringar, omklippning eller eventuella kompletteringar.
- Involverar vid behov manusförfattare för större förändringar av berättelsens karaktärer, repliker eller dramaturgi.
- Deltar i planering och utförande av eventuella kompletterande inspelning.
- Föreslår möjliga externa konsulter som kan ge ett utomstående perspektiv på projektet.

- Deltar i och introducerar visningar av klipp för exempelvis producent, konsulter, manusförfattare, distributörer, samt tar emot respons av desamma.
- Kommunikerar till klippare, och senare även ljud-designer, kolorist och kompositör, vilka förändringar man avser att göra, efter inkommen respons.
- Stämmer av resultatet mot produktionens vision och tar beslut om slutgiltig klippversion i samarbete med klippare och producent.
- Deltar i ljudgenomgång och ljud- och musikläggning med klippare, ljuddesigner och kompositör.
- Instruerar eftersynkning med skådespelarna.
- Deltar i studioinspelning med kompositör.

- Deltar i mix och tar beslut om slutgiltig ljudmix i samarbete med ljuddesigner, kompositör och producent.
- Deltar i och slutför digital ljussättning med fotograf och kolorist.
- Vid VFX/CGI-tunga produktioner kommunicerar regissören med VFX supervisor och godkänner slutresultatet tillsammans med postproducent och producent.
- Deltar i och/eller godkänner eventuella omklipp eller förändringar av digital ljussättning eller mix efter slutgiltig klippning i dialog med producent.
- Godkänner den slutliga mastern med fotograf och producent.

Om producent och regissör är oense om vilken version av produktionen som ska lanseras säger Scen & Films kollektivavtal att regissörens version ska visas i Sverige, förutsatt att den inte medför krav på producenten, varken från tredje man eller i dennes egenskap av produktionens ansvarige utgivare. Vid exploatering utomlands har producenten rätt att göra ändringar föranledda av exempelvis censurbestämmelser och/eller anpassning av produktionens längd för bästa möjliga lansering. Verket får dock ej ändras så att regissörens konstnärliga anseende och egenart kränks. Detta kan avtalas bort och gäller inte vid så kallad beställningsproduktion.

LANSERING

Regissören deltar i arbetet med produktionens positionering och release, och ser till att den speglar produktionens ursprungliga vision. De grundläggande idéerna för detta arbete kan ha inletts under produktionens föregående faser och arbetet innebär bland annat att ta fram lanseringsmaterial, såsom trailer, poster, banners med mera.

Vid lansering gör regissören följande:

- Samarbetar med distributör och producent för att säkerställa största möjliga framgång för projektet, och utvecklar tillsammans med dem en vision för verkets möte med sin publik.
- Utvecklar i samarbete med producent och eventuell grafiker/produktionsdesigner idéer om filmens presentationsmaterial och grafiska kommunikation.
- Deltar i work in progress, workshops, labb, marknader med mera.
- Skriver regissörskommentarer för press och festivaler.
- värderar och kommentarer material för eventuell bakomfilm.
- Spelar in regissörens kommentarspår, om tillämpligt.
- Granskar pressmaterial och ger respons. Deltar i arbetet med att sätta ihop EPK (elektroniskt press-kit) vilket bl a innebär att välja stillbilder och rörliga utdrag från projektet.
- Axlar rollen som produktionens regissör inför allmänheten och är tillgänglig för pressen.

- Deltar i visningar, förpremiärer, filmfestivaler och prisutdelningar.
- Deltar i produktionens vidare spridning, exempelvis visningar på filminstitutioner, biografer, utbildningsinstitutioner, filmklubbar m m.

KORTFILM

En kortfilmsregissör utför de flesta av arbetsuppgifterna ovan, om än i mindre skala och under betydligt kortare tid. Värt att notera är att många kortfilmsregissörer även producerar själva, vilket ökar arbetsbelastningen. Kortfilm är därtill sällan fullfinansierad och ibland till och med ofinansierad. Med brist på pengar kan kortfilmsregissören behöva arbeta med ett oerfaret team och/eller oerfarna skådespelare, och dessutom själv utföra många av de arbetsuppgifter som normalt sett sköts av teamets olika avdelningar.

Kortfilm når ofta sin största publik på festivaler och en lyckad kortfilm kan kräva månader av arbete i efterhand, arbete som ofta inte heller är finansierat.

LÅNGFILM

Svenska långfilmer uppvisar stora skillnader i budget och lanseringsvision. Från den smalare art house-filmen med små budgetar, huvudsakligen eller uteslutande finansierad med offentliga stödmedel, till internationella samproduktioner finansierade via flera filminstitut och producenter, och ibland med stor andel privat kapital. Därför skiljer sig också regissörens arbete åt. Vid mindre produktioner kan regissören, liksom inom kortfilm och dokumentärfilm, behöva ta sig an många arbetsuppgifter utöver sina egna. Vid större produktioner ökar istället mängden samarbeten – och inte minst åsikterna kring filmens vision och slutversion.

Liksom med kortfilm och dokumentärfilm finns möjligheten att filmen går bra på festivaler. Då står regissören ofta i fokus och förväntas vara tillgänglig för resor, intervjuer, presentationer och Q&A/samtal, vilket kräver mycket arbete även efter filmens lansering.

SERIER – KONCEPTUERANDE REGISSÖR OCH AVSNITTSREGISSÖR

Som konceptuerande regissör för en serie är arbetet tämligen likt det för långfilm, men utvecklingen kan vara betydligt längre och pågå parallellt med inspelning och postproduktion, särskilt om serien spänner över flera säsonger. Om regissören själv regisserar många eller alla avsnitt är tiden för förproduktion, inspelning och postproduktion såklart också längre. Om regissören endast regisserar tidiga avsnitt är en viktig arbetsuppgift att kommunicera seriens koncept, vision och konstnärliga val till avsnittsregissörerna.

Avsnittsregissören kommer in i en redan utarbetad vision och leder endast arbetet med enskilda avsnitt. En stor del av uppgiften är att se till att dessa upprätthåller seriens koncept i linje med manusförfattarens och/eller den konceptuerande regissörens vision, och att i detta ha kontinuerlig dialog med dem. Utvecklingsarbetet för en avsnittsregissör är betydligt mindre och arbetet med förproduktion, inspelning och postproduktion härrör bara till de egna avsnitten.

Serier har många gånger en högre inspelningstakt (minuter färdig produktion per inspelningsdag) än långfilm, vilket ökar trycket på både regissör, team och skådespelare. Men liksom för långfilm kan arbetsuppgifterna och arbetsbördan variera utifrån seriens budget och ambition.

DOKUMENTÄRFILM

Innehåll

Inledning	29
Research och utveckling	32
Förproduktion	35
Produktion	38
Efterproduktion	41
Lansering	46

INLEDNING

Dokumentärfilmsbegreppet är brett, och inbegriper så vitt skilda metoder som observerande, essäistisk, hybrid och arkivbaserade, för att nämna några. Varje metod kräver sina specifika produktionssätt och kan skilja sig radikalt i tid och arbetsinsats. Det finns dock vissa grundläggande regikompetenser inom dokumentärfilm som utmärker den. Till dem hör att utveckla och bära filmens tematik, skapa och bibehålla kontakten med de medverkande samt att hålla i projektets etiska kompass. Kännetecknande för en dokumentärfilm är också dess processliknande karaktär, där regissören ofta verkar i en produktionssituation av ständig förändring.

Liksom spelfilm spänner dokumentärfilmen från kortfilm till långfilm och serie. Produktionen kan bestå av "enpersonsinsatser" eller produceras av stora team och arbetet omfattar vitt skilda metoder såsom observerande, essäistisk, hybrid och arkivbaserad. Varje metod kräver sina specifika kompetenser, och skillnaden i tid och arbetsinsats kan vara stor.

Arbetsbeskrivningen för en dokumentärfilmsregissör är därför mycket komplex och innefattar en mängd olika uppgifter. Grundläggande är att leda en processliknande produktion i en föränderlig verklighet, att utveckla och bära filmens tematik, skapa och bibehålla kontakten med de medverkande, samt att hålla i projektets etiska kompass.

Dokumentärfilmsregissören kan, förutom att vara konstnärliga och logistisk ledare, också behöva axla flera centrala yrkesroller, såsom fotograf, ljudtekniker, klippare och producent. I den kommersiella spelfilmsvärlden görs detta arbete av separata personer med specialkompetens, egna utbildningar, och kanske till och med hela avdelningar under sig, och så kan det självklart också vara inom dokumentärfilmen. Att som regissör ta ansvar för flera arbetsområden kan vara ett konstnärligt val, men sker kanske oftare på grund av att projektet är underfinansierat, något som är vanligt inom dokumentärproduktioner.

I det följande beskrivs det som specifikt kan vara regissörens ansvar – beroende på produktionens storlek och ekonomi och/eller konstnärliga val.

RESEARCH OCH UTVECKLING

Under research- och utvecklingsfasen skapar regissören grunden som utgör filmens idé och identitet och samlar sin vision och övergripande idéer vad gäller stil, metod, form och innehåll i en projektbeskrivning. Denna ligger sen till grund för finansiering, delas med team och medarbetare och fortsätter att utvecklas genom hela projektets gång.

Regissören väljer en idé/plats/person/ämne, hittar material och skaffar access till platser och/eller personer. Samtidigt förhåller sig regissören ofta till etiska avväganden. Detta arbete planeras och genomförs ofta ensamt, men kan också göras i samarbete med en producent och/eller med filmens kreativa team, såsom klippare och fotograf. Regissören och/eller producenten gör en budget för produktionen.

Utvecklingsfasen kännetecknas ofta av en stor osäkerhet, såväl produktionsmässigt som ekonomiskt. Det är inte ovanligt att regissören arbetar med ett projekt i flera år helt eller delvis utan finansiering, och inte heller att regissören satsar egen tid, utrustning och kapital för att ta projektet till nästa steg.

Exempel på regissörens arbete under research/utveckling:

- Utforskar, skapar och formulerar idén till projektet så att den kan fångas i text och presenteras för finansierare.
- Organiserar och genomför val av huvudkaraktärer/medverkande.
- Etablerar relationer med medverkande och fortsätter kontinuerligt ett förtroendeskapande arbete.

- Tar stillbilder av medverkande och deras miljöer för projektbeskrivningen.
- Filmar och klipper utvecklingsmaterial, själv eller med fotograf/klippare.
- Skapar ansökningsmaterial såsom synopsis/treatment; en projektbeskrivning samt ofta rörligt material.
- Utvecklar metod, form och stil.
- Regissören är ytterst ansvarig för att sätta samman det kreativa teamet (fotograf, ljudtekniker, kompositör, klippare med mera) och/eller i samarbete med producenten.
- Regissören skriver synopsis, manus, projektbeskrivning som kan ligga till grund för finansiering.
- Regissören har löpande kontakt och möten med teamet.
- Skapar, formulerar och beslutar om visuellt pitch-material och deltar själv eller tillsammans med producenten i presentationer av filmen/serien som krävs för att få finansiering, till exempel möten med Svenska filminstitutet, nationella och internationella pitchingforum, utvecklingslabb, workshops och marknader. Här ingår ofta klippning av olika versioner av teasers eller pilot.
- Utför, själv eller tillsammans med fotograf, tekniska tester med kamera och annan teknik.

- Läser och godkänner budget och finansieringsplan, ställer frågor och ger feedback.
- Regissören platsrekar och skaffar de tillstånd som krävs för att få filma på platser.
- Då arkivmaterial ingår är det regissören (om inte en professionell arkivsökare och/eller klippare ingår i teamet) som samlar in och digitaliserar material från medverkande och andra källor och arkiv.
- Hanterar psykologiska utmaningar som kan uppstå i det dokumentära arbetet där du har med verkliga personer och deras liv att göra. Inte sällan gäller det människor som lever i sårbara situationer eller i politiskt svåra omständigheter.

FÖRPRODUKTION

Förproduktionsfasen ska helst ske när filmen/serien är tillräckligt finansierad för att kunna genomföras. I denna fas undersöker regissören och tar beslut rörande scener, sekvenser, stil och manus/treatment vilket mynnar ut i en inspelningsplan.

Exempel på regissörens arbete under förproduktion:

- Fortsätter det förtroendeskapande arbetet med de medverkande samt etablerar ett kreativt samarbete med filmteamet. regissör, producent och jurist utarbetar rättighetsavtal med de medverkande.
- Skriver och arbetar med manus/treatment och kommunicerar idéer och förändringar till teamet.
- Förbereder och utvecklar fotoregin tillsammans med fotograf och/eller klippare och ljuddesigner.
- Förbereder och kommunicerar visionen till kompositör i ett inledande skede.
- Anpassar sig kontinuerligt till förändringar och oförutsedda utmaningar i manus/budget/platser/produktionsschema samtidigt som den ursprungliga visionen och den narrativa visionen av berättelsen bibehålls.
- Fortsätter finansieringsarbetet (ifall projektet ej ännu är slutfinansierat) med leveranser av klippmaterial, textmaterial, layout och även fysisk medverkan vid pitch och möten.
- Om inte klippare eller klippassistent finns knuten till projektet klipper regissören ofta scener själv och loggar inspelat material.

**"I THINK THIS
OBJECTIVE-
SUBJECTIVE
STUFF IS A
LOT OF
BULLSHIT.**

I DON'T SEE
HOW A FILM
CAN BE
ANYTHING
BUT
SUBJECTIVE.”

Frederick Wiseman

PRODUKTION

Det är under produktionsfasen som huvud- eller slutinspelningarna av en dokumentär äger rum. Ofta har ett projekt fått utvecklingsfinansiering i flera steg och när det får produktionsfinansiering kan en stor del av materialet redan vara inspelad, ibland kanske så mycket att produktionen blir mer av en komplettering.

Regissören fattar beslut under inspelningen och ser till att filmens vision bibehålls, samtidigt som regissören behöver vara lyhörd för förändringar och öppen för ständiga justeringar av manus och inspelningsbeslut. Regissören möts ofta av flera åsikter och önskemål från producent, teammedlemmar och klippare angående filmens form och det är avgörande betydelse för regissören att kunna både lyssna och stå fast vid sin vision.

Regissören balanserar ofta ensam etiska och moraliska överväganden samt navigerar kring hur medverkande framställs och vad som sägs av de medverkande under inspelningen. Regissören hanterar ofta samtidigt ekonomisk press, tidsbrist, byten av teammedlemmar, produktionsförfrågningar, sjukdom och väderförändringar och fattar beslut utifrån detta. Som tidigare nämnts kan regissör och producent vara samma person. I underfinansierad dokumentärfilm då produktionsledare saknas, är det inte ovanligt att regissören även tar ledningen för hotellarrangemang och resor i främmande länder. Regissören behöver, i nära samarbete med producenten, även kontinuerligt säkerställa teamets och de medverkandes mående, hälsa och utsatthet under inspelningen.

Exempel på regissörens arbete under produktion:

- Skapar och upprätthåller förtroende och relationerna till medverkande.
- Förbereder och leder filmteamet samt medverkande under inspelningarna.
- Utvecklar och justerar fotoregin kontinuerligt med fotograf.
- Ansvarar för medverkandes medgivanden.
- Regisserar filmen/serien med fullt konstnärligt ansvar och integritet.
- Samarbetar med tolk vid eventuell inspelning på främmande språk.
- Ansvarar ofta för att överföra och säkerhetskopiera det filmade material i avsaknad av en DIT (Digital Imaging Technician).
- Ansvarar ofta för att logga och transkribera inspelat material i avsaknad av klippassistent eller klippare.
- Klipper och gör utkast till scener och/eller håller tät dialog med klippare angående möjliga kompletterande bilder och scener.
- Tar beslut om förändringar under inspelningen, i samarbete med medverkande och fotograf.
- Justerar löpande inspelningsplan och dagsplan i samarbete med fotograf och producent.

- I avsaknad av stillbildsfotograf ansvarar ofta regissören för att ta mobila ögonblicksbilder under inspelning för pågående eller senare användning i PR-syfte.
- Granskar pågående etiska, moraliska och juridiska frågor angående filmen med producent och jurist.
- Hanterar uppkomna psykologiska utmaningar eller trauman kopplade till inspelningen. Det kan handla om sårbara medverkande, övervakning eller trakasserier eller uppkomna hot mot teamet.

EFTERPRODUKTION

Efterproduktionen omfattar klipp, eftersynkronisering, ljud-design och mix, musikläggning, digital ljussättning, VFX, fortsatt omhändertagande av medverkande, översättning, att lösa rättigheter för arkiv och musik samt vidare planering för lansering och publikuppbyggnad. Det är inte ovanligt att delar av detta görs i samarbete med eller av en producent. Det bör tilläggas att det inte sällan under denna fas sker kompletterande inspelning för att täcka luckor i klippningen eller för att stärka berättelsen. Det kan även ha skett saker som är avgörande för berättelsen, och som behöver filmas och läggas till. Även nya ljudinspelningar i form av uppföljande intervjuer eller pålägg kan ske i denna fas.

Ibland klipper regissören ett utkast till klipparen, i andra fall kommer klipparen att göra en klippning baserad på regissörens anteckningar och/eller deras pågående dialog. Härifrån arbetar klippare och regissör tillsammans mot en första genomklippning där klipparen oftast är aktivt deltagande i utformningen av filmen. Första klippningen ser de tillsammans med producenten och andra relevanta personer. Det är avgörande att regissören här både kan lyssna och stå fast i sin vision. Efter insamlande av kommentarer fortsätter klipparen och regissören att omarbeta filmen. Regissören bär det yttersta ansvaret för att göra bedömningar utifrån kommentarer. Detsamma gäller de efterföljande faserna som involverar musik, digital ljussättning, ljud och slutmix. Regissören är ofta närvarande i klipprummet under hela processen, eller kombinerar detta med att arbeta parallellt med att leta material till klipparen, spela in nytt material, sammanställa lanseringsmaterial, utarbeta strategi för lanseringen, material för ljud och musik samt digital ljussättning. Regissören är även delaktig i beslut om grafik och layout av affischer med mera i detta skede.

Exempel på regissörens arbete under postproduktion:

- Bedöma resultatet av det filmade materialet utifrån den ursprungliga visionen och konceptet.
- Föreslå möjliga ändringar av berättelsen och eventuella kompletterande inspelningar.
- Organisera klippprocessen och i dialog med klippare ta beslut om det dagliga arbetet.
- Eventuellt förklippa material åt klipparen parallellt med klippprocessen, till exempel tidslinjer som drar ihop en delberättelse, poetiska kompositioner, karaktärsdrag med mera.
- Organisera och utföra kompletterande inspelningar.
- Tillhandahålla och leda det fortsatta arbetet tillsammans med klipparen efter feedback från producent och konsulenter.
- Hålla den etiska och moraliska kompassen i projektet och lyfta eventuella etiska frågor med producenten och om möjligt jurister.
- Vara delaktig i att förbereda, ställa samman formulär och anordna testvisningar av klippversioner.
- Slutföra klippningen i samarbete med producent, klippare, dramaturg och andra personer som är viktiga för processen.
- Samarbeta med kompositören kring musiken.

- Tillsammans med klipparen sammanställa vilka rättigheter behöver lösas för musik och arkivmaterial och göra detta – själv och/eller med producenten.
- Leda ljudläggningsarbetet i samarbete med ljud-designern och utföra pågående ljudarbete med ljudteknikern.
- Regissera skådespelare och/eller göra egen voice-over.
- Delta i genomlysning av ljudmixen, eventuellt med producent och klippare, och sammanställa slutliga ljudanteckningar inför slutmixen.
- Delta i digital ljussättning med fotografen.
- Skriva för- och eftertexter.
- Granska grafiken, se till att loggor och alla som ska tackas finns med i eftertexterna.
- Vid VFX, eller CGI-tunga produktioner, sköter regissören kommunikationen med VFX-handledaren och kommunicerar exempel eller klipper exempel på hur VFX/animationen skall se ut. Regissören håller även i kommunikationen mellan VFX-bolag och efterbearbetningsproducenten och producenten.
- Vid omklippningar eller ändringar i digital ljussättning eller ljudmix efter slutgiltig klippning "öppnas" dessa igen av regissören i dialog med producenten.
- Går igenom mastrarna så att allt stämmer: ljud, bild, grafik, animeringar och olika översättningar.

**"A DOCUMENTARY
FILM-MAKER
CAN'T HELP
BUT USE POETRY
TO TELL
THE STORY.**

I BRING TRUTH
TO MY FICTION.
THESE THINGS
GO HAND
IN HAND.”

Chloe Zhao

LANSERING

Regissören deltar i planeringen och organiseringen av filmens PR-strategi och lansering och ser till att filmens ursprungliga vision och den kommersiella strategin är sammanhållen. Regissören är central som varumärke för lanseringen av filmen och ofta, vid sidan om ämnet eller huvudkaraktären, den som media vill fokusera på. När filmen väl är ute förväntas regissören vara tillgänglig för media, intervjuer och festivaler.

Exempel på regissörens arbete under lansering och visning:

- Upprätthåller relationer med de medverkande och ger stöd under reaktioner på filmen/serien, i lanseringen och i mötet med media. (Detta är ett osynligt arbete som kräver mycket, då de medverkande i en dokumentärfilm ofta inte har någon medievana eller upplevelse av vad stor mediauppmärksamhet kan innebära.).
- Utvecklar en plan för filmens möte med omvärlden i samarbete med producenten – kan vara specialvisningar, skolvisningar eller samarbeten med intressegrupper.
- Utvecklar idéer i samarbete med grafiker och producent för filmens grafiska kommunikations- och presentationsmaterial.
- Sätter ihop med producent med flera ihop pressmaterial, vilket innebär att välja stillbilder, klippa pilot och göra rörliga utdrag från filmen samt att ibland även skapa en hemsida för filmen.

- Gör en plan för distribution och lanseringsstrategi i samarbete med distributör, försäljningsagent, mediekonsult och publicist.
- Deltar i work in progress, workshops, labb, marknader med mera.
- Deltar i visningar, smygpremiärer, filmfestivaler och prisutdelningar.
- Har löpande kontakt med producent, försäljningsagent, PR-person och publicist om filmen går på turné. En film som når framgång kan innebära ett helt år av konstant resande och medföljande PR-aktivitet, ofta utan finansiering.
- Hanterar psykologiska utmaningar eller trauma som kan ha uppstått eller väckts under produktionen som ett resultat av filmande i farlig miljö eller baserat i upplevelser som de deltagande har sen tidigare och under filmens gång återupplevt. Detta kan gälla såväl medverkande, teamet som regissören själv.

**"I ALWAYS SCOUT
LOCATIONS
FIRST. THE
APARTEMENTS,
THE RAILWAY
TRACKS,**

THE CAFÉ,
THE CANAL
- I FIGURE OUT
THE
GEOGRAPHY
OF THE FILM.”

Claire Denis

Vår bild av omvärlden skapas och reproduceras genom rörliga bilder – spelfilmer, dokumentärer och tv-serier. Historier av alla slag får oss att skratta, gör världen mer fattbar och får oss att reflektera, ställa frågor och kanske bättre förstå en komplex samtid eller se våra egna liv i ett nytt ljus.

Och bakom varje sådant filmiskt verk finns en regissör. Det krävs skörhet och styrka, mod, viss galenskap, oändligt tålamod och i de allra flesta fall, starka samarbeten för att få den första visionen, idén att bli till en färdig film.

Med denna text vill vi ge ett så allsidigt svar som möjligt på frågan om vad en regissör gör och samtidigt stärka våra arbetsvillkor.

Sveriges
Filmregissörer

Scen & Film

